

Ethin Kristan, Samosvoj. Drama v petih dejanjih. Založil L. Schwentner. Ljubljana 1910. 8°. 121 str. Cena broš. K 2, vez. K 3.

Ivan Romè, veleposestnik na Preljevem, je silna natura, ki stoji izven vsake družbe, podoben jelki, visoko na gori samevajoči med nizkim grmičevjem. In kakor ta krog nje brstečemu in venečemu grmičju ni ne opora ne zaščita, niti od prillikave svoje okolice ne terja slabotnih dobrot, tako je Romè samosvoj mož, ki se ne naslanja na nikogar, pa tudi ne dovoli, da bi se kdo naslanjal nanj. Ivan Romè je etiški solipsist, kakršnega je Max Stirner-Schmidt orisal v svoji znani knjigi „Der Einzige und sein Eigentum“. Ivan Romè, bogat graščak, je vse svoje sile posvetil vedam. Ne zanima ga pisano življenje, ki se odigrava krog njega, slep in gluha je za vse težave, s katerimi se je boriti slabotnemu kmetskemu ljudstvu domačega okraja, ljubezen do vede ga je odtujila celo lastni njegovi rodbini: zajela mu je srce in glavo. Edini življenski smoter mu je, z razkritjem novih starinskih izkopenin dokazati, da je bilo vse dotedanje starinoslovje v zmoti. In ta svoj smoter zasleduje z vso brezsrčno vneto znanstvenega fanatika, ne meneč se, ali pri tem pogazi vse, kar slabotno človeštvo imenuje zakon človečnosti. Dovolj silen je, da podre vse zapreke. Toda istinito življenje je silneje nego vsa siva teorija: končno pade tudi ta krepka, samosvoja natura — strmoglavijo ga prav taisti kmetje, katerim se je rogal kakor uvaževanja nevrednim slabičem. — Ne vem povedati, ali je g. Kristan s to svojo najnovejšo dramo hotel pokazati, kako morejo organizirani slabiči užugati tudi najsilnejšega posameznika, ali pa da je veda zmožna v človeku ubiti vsako plemenitejšo čustvo, dočim more edinole praktično življenje vzgojiti in negovati čustvo medsebojnosti, čustvo humanitete. Vsekakor je problem, katerega se je g. pisatelj lotil s to dramo, velezanimiv, ne morem pa reči, da ga je rešil spretno. Zdi se mi, da je g. Kristan hotel v dramatski obliki izraziti svoje mnenje o etiškem razmerju samosvojih osebnosti proti skupini slabotnih neosebnosti. Ivan Romè ni tip, ampak umetno konstruirana, popolnoma osamljena figura in zaradi tega nedramatska; učinkovati pa morajo edinole osebe, ki nosijo na sebi pečat občnosti. Na odru ta drama po mojem mnenju ne bo uspela, kot knjiga, ki vzbaja premišljanje, pa je vsega priporočila vredna.

Fr. Kobal.

Dr. V. Korun, Spake. Satire, humoreske in drugo. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. V Ljubljani 1910. 8°. 182 str. Cena broš. K 1:80, vez. K 2:40.

Kratko življenje je navadno usojeno proizvodom, ki so zagledali luč sveta pod črto političnih listov. Le redkokdaj jih kdo pobere z usmiljeno roko ter jih reši večidel zasluženega pozabljenja. To se je posrečilo tudi pričujoči zbirki, ne da bi bilo treba to obžalovati; kajti dr. Korun je spreten podlistkar, ki ne zaide v banalnost in tudi ne hlasta po efektih. Mirno opazuje oni pestri kalejdoskop, ki mu pravimo življenje, rad sega tudi v svojo dijaško preteklost in njegove slike so lepo zaokrožene tudi tam, kjer jih je sam hotel „spaciti“. Naslov namreč kaj malo odgovarja mešani vsebini in marsikdo, ki vzame knjigo v roko v pričakovanju, da se bo lahko zopet enkrat do dobra nasmejati, bo morebiti nekoliko razočaran. Bučnega smeha res ne najdemo, pač pa utegne lahkotni slog in prijetno kramljanje privabiti tudi čemernežu zadovoljen smehljaj. Lahkomiselno veseljaštvo samcev, ki menijo, da so zavarovani z nasrčnim oklepom, končno pa vendar tako nerodno padejo v skrbno nastavljene mreže; kmetski Janez, ki vojači v velikem mestu in ga je izkušnja spravila že do kočljivega razpotja; nezgode raznih ženinov, vsa poezija širokovestne in tenkočutne ljubezni na kmetih — evo vam neizčrpne snovi

za humoreske. Kar ni humorja v situaciji, nahaja se v besedah, dasi tu ne najdemo tiste ustvarjajoče sile, ki odlikuje humorista Murnika. Izmed satir sta najboljši „Snujem novo društvo“ in „Kandidiram“, dočim je prva, „Moje letovanje“, precej medla in bi drugi del spadal bolj v „Planinski vestnik“. Ostane še par črtic, ki so vse prej ko „spake“. Opozarjam na ljubko „Budoar naše Minke“, kjer je pisatelj zajemal iz polnega srca; lepa je tudi snov v „Grobarju Jakežu“, ki bi zaslužila, da bi se bila obširneje razpredla.

Dr. A. Dolar.

Iz Kastelčeve zapuščine. Rokopisi Prešernovi, Kastelčevi in drugi. Objavil Ivan Grafenauer. Pomnožen in popravljen ponatisk iz „Časa“, letnik IV. (1910). Ljubljana 1911. Založila Kat. tiskarna. Leks. 8°, 124 str. Cena 3:30 K.

V tej knjižici je g. prof. Ivan Grafenauer ponatisnil ali vsaj popisal in v glavnih potezah posnel rokopisno tvarino, ki jo je g. deželne vélike sodnije svetnik Jul. Polc našel v podstrešju hiše rajne Kastelčeve hčere. Teh rokopisov je pisala nekaj roka Prešernova, nekaj Kastelčeva, nekaj pa drugi pisci. Izdajatelj je razdelil tvarino na četvero oddelkov, čemur ni prirekati, samo Zoisove stvari naj bi se bile ločile od Vodnikovih.

Največe važnosti so za nas kajpada stvari, ki se tičejo našega vélikega Prešerna in so objavljene nekaj v oddelku I., nekaj v oddelku II. pod črko B iz cenzurnega rokopisa IV. bukvic „Kranjske Čbelice“, nekaj pa v oddelku III. pod črko E in v oddelku, kjer je natisnjeno pismo, ki ga je „Frence“ Prešeren pisal dijaku z Dunaja 24. vélikega travna domov roditeljem. Vrednost Prešernovih rokopisov in rokopisnih opomenj k njim tiči zlasti v tem, ker razvidimo iz njih, da je naš pesnik-prvak jako marljivo popravljjal in pilil svoje pesmi, preden so dobile obliko, ki so nam v nji objavljene v Čbelici in pozneje v Poezijah. Rad je sprejemal nasvete ne samo od Čopa, ampak tudi od nevelikana/Kastelca, nekaj celo od čudaka Zupana in od sovražnega mu ošabnika Kopitarja, če so le njih nasveti zaslužili vpoštovanje. Tako se nam v jasnejši luči kaže razvoj njegove poetične dikcije, njegovega čvrstega, kakor iz kamena izklesanega in jeklenega jezika, ki presega ž njim tako daleč vse, kar imamo. Pa ne samo to! Priobčena tvarina naš uči tudi, da je Prešeren zapisal ali, bolje rečeno, priredil več narodnih pesmi, kakor smo si mislili dozdej, ter jim vdihnil svojega duha. Njemu je namreč pripisovati redakcijo pesmi „Bolni kos“ (SNP. I. 957) in „Lisica in petelin“ (SNP. I. 961)¹. Še bolj bo veselilo vsakega Slovenca to, da se je v rokopisu IV. bukvic KČ. ohranilo troje neznanih Prešernovih pesmi. Prva je „Elegia svojim rojakom“ („Zemlja krajnska, draga mati, *Kdaj bo vtihnil najni jok? *Al kdaj bova vidla vstati, *Bratov jest, ti čast otrok?* . . .), odlična rodoljubna pesem, neobjavljena o svojem času pač zastran nekaterih hib v jezikovnem oziru, ki jo kaže. Druga je balada „Ponočnjak“ („Bil korenjak je razujzdan, *Devištva tat, vasvavc, *Nobeno božjo noč ugnan, *Dekličev zapeljvavc* . . .). Čop jo je obsodil „wegen ein par derber Ausdrücke“, pa tudi sicer se ni zdela Prešernu brez graje, za to jo je prečrtal. Tretja je prvotno prvi izmed „Sonetov nesreče“ („Pov'dò lét starih čudne izročila *Od mrtvih déklic, ki so v' ti nesreči, *De mor'jo vhajat' groba tamni ječi, *Ker spati jim ne dá ljubezni síla.*). Ta sonet je bil uvod poslednji večji skupini sonetov, ki bi po začrtku KČ. kazal arhitektoniko 1 || 2 3 | 4 | 5 6 || 7, torej isto, kakoršno

¹ V zadnjem verzu prve pesmi ima KČ. V. 62 sladko nam. rokopisnega i no. P od „Pesmijo od lepe Vide“ napisani štirje verzi (Grafenauer 8) so kajpada Kastelčevi, pa so le pomotoma tam začrtani, kar kaže ne samo vsebina, ampak tudi metrum.